

สหกิจศึกษา

กับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

ท่านผู้หญิงสุมาลี จาคิกวนิช ท่านอธิการบดี และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ผมมีความยินดีและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมสำคัญเพื่อระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานนาม “มหิดล” ให้เป็นชื่อของมหาวิทยาลัย ในวาระครบ 38 ปี ผมเต็มใจรับทำหน้าที่ผู้ให้การปาฐกถาตามที่ท่านอธิการบดีกรุณาให้เกียรติเชิญ เพราะถือเป็นโอกาสที่จะได้มาร่วมแสดงความชื่นชมยินดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในวันอันสำคัญนี้ รวมทั้งได้มีโอกาสมาแสดงคารวะต่อศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวนิช ผู้มีคุณูปการอันใหญ่หลวงแก่มหาวิทยาลัยมหิดล และการอุดมศึกษาของประเทศไทย ผู้ซึ่งผมให้ความเคารพนับถือในฐานะ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้นแบบคนหนึ่งที่ผมยึดเป็นแบบอย่างมาตลอด

ปาฐกถาเกียรติยศ ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษน จาติกวนิช ครั้งที่ 4 งาน 38 ปี วันพระราชทานนาม “มหาวิทยาลัยมหิดล”
วันศุกร์ที่ 2 มีนาคม 2550

“

ผมเต็มใจรับทำหน้าที่ผู้ให้การปาฐกถา ตามที่ท่านอธิการบดีกรุณาให้เกียรติเชิญ เพราะถือเป็นโอกาสที่จะได้มา ร่วมแสดงความชื่นชมยินดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในวันอันสำคัญนี้

”

ผมขอขอบคุณท่านอธิการบดี ที่กรุณาให้เกียรติเชิญผมมาแสดงปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์ นายแพทย์ กษาน จาติกวณิช โดยเลือกเรื่อง “สหกิจศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต” เพราะเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจในวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลกที่ผมพูดได้ในฐานะประเทศไทย เพราะว่าเป็นเรื่องที่กำลังได้รับ ความสนใจในวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลก ที่ผมพูดได้ในฐานะประเทศไทย เพราะว่าเป็นเรื่องที่กำลังได้รับ ความสนใจในวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลก ที่ผมพูดได้ในฐานะประเทศไทย เพราะว่าเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจในวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลก

เป็นอธิการบดี ผมเป็นรองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาดำรงตำแหน่งรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2514-2522 หลายคนคงไม่ทราบว่าผมได้ เรียนรู้จากท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช เพื่อเตรียมที่จะเป็นผู้บริหารเป็นอย่างมาก และท่านก็ ทำตัวเหมือนพี่ชาย ทั้ง ๆ ที่ผมเป็นรุ่นลูก เพราะว่าถ้า ท่านยังมีชีวิตอยู่ ผมเข้าใจว่าท่านจะมีอายุ 95 ปี ซึ่งขณะ นี้ผมอายุ 73 ปี ซึ่งอายุห่างกัน 22 ปี แต่ผมเป็นผู้บริหาร ข้ามรุ่น โดยได้รับการผลักดันให้ไปทำงานผู้บริหารเร็ว เกินไป แต่ในขณะที่เดียวกันความเร็วเกินไป ทำให้ผมได้รับ ประโยชน์ เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้บริหารที่ประสบ ความสำเร็จ และท่านก็มีเมตตาที่จะแนะนำ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ รวมทั้งหลายท่านที่นั่งอยู่ในห้องประชุมแห่งนี้ เช่น ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์อารี วัลยะเสวี ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของมหาวิทยาลัยในกำกับกันมากมาย ซึ่งก็เป็นความสนใจของศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช เกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย คือการทำงานศาสตราจารย์ นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ได้ดำเนินการตามรอย พระยุคลบาทของพระบรมราชชนก ที่ได้มีรับสั่งไว้ว่า “ความ สำเร็จอันสูงสุดไม่ใช่อยู่ที่การเรียนรู้ แต่เป็นการที่ความรู้ ไปใช้ประโยชน์ต่อมนุษยชนทั้งหลาย” เรื่องที่ผมจะแสดง ปาฐกถาเกียรติยศ เป็นเรื่องที่เป็นกรณีศึกษาหนึ่ง ไม่ใช่ ทั้งหมดที่สนับสนุนในเรื่องการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ตามแนวทางที่ศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ได้เน้นและสนับสนุน แต่ในยุคใหม่อาจจะมียุคใหม่ทั้ง ๆ ที่อาจจะเป็นเรื่องเดียวกัน อาจจะมีระบบและวิธีการทำ ที่จัดให้เป็นระบบมากขึ้น ทั้งที่ฐานความคิดก็เป็นฐาน ความคิดเดียวกัน ผมจึงเลือกเรื่องนี้ซึ่งคิดว่าสำคัญ และ คิดว่าวงการอุดมศึกษาทั้งประเทศไทยและทั่วโลกกำลัง สนใจกัน

อุดมศึกษาไทย สู่อนาคตที่ท้าทาย

อุดมศึกษาไทย สู่อนาคตที่ท้าทาย มีวิกฤติอะไรอยู่ และสิ่งที่ผมพูดจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการแก้วิกฤติตรงนี้ได้บ้างหรือไม่อย่างไร โดยสรุปอุดมศึกษาไทยสู่อนาคตที่ท้าทายจะต้องฝ่าวิกฤติ 4 ประการ ด้วยกันคือ

1. ความเสมอภาค (EQUITY) เป็นปัญหาสะสมและเป็นปัญหาของทุกระดับอาการที่ไปปรากฏในระดับอุดมศึกษา ตัวชี้วัดที่ชัดที่สุดพัฒนากันมานานแล้ว คนที่เข้าถึงอุดมศึกษาในระบบ ประเทศไทยจะอยู่ราว ๆ 20% ของคนในกลุ่มอายุ ซึ่งโดยปกติในสังคมประชาธิปไตยจะตั้งเป้าว่าคนในกลุ่มอายุของอุดมศึกษาควรเข้าถึงประมาณครึ่งหนึ่งหรืออย่างน้อย 40% แต่ของประเทศไทยคนยังเข้าถึงได้เพียงประมาณ 20% ทั้ง ๆ ที่ระบบการศึกษาไทย ในตัวระบบเป็นระบบที่เกือบจะพูดในภาษาพ่อขุนรามคำแหงว่า “ใครใคร่เรียนเรียน” เพราะมีทั้งระบบจำกัดรับ ระบบไม่จำกัดรับ ระบบเอกชน มีทั้งที่ปัจจุบันนี้รวมกลุ่มเป็นราชภัฏ ราชวมงคล วิทยาลัยชุมชน รวมทั้งอาชีวศึกษาบางระดับ แต่ทำไมเมื่อระบบของเรา เช่น ระบบเปิด รับไม่อัน แต่คนก็ยังเข้าไม่ถึง สาเหตุหลักจะเป็นเรื่องของความยากไร้กับการด้อยโอกาสของคนบางกลุ่ม และการไม่กระจายตัวของสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งปัจจุบันนี้เริ่มกระจายตัวแล้ว เพราะภายใต้อะไรหนึ่งปี จะยกฐานะขึ้นมาเกือบร้อยแห่ง ซึ่งแต่เดิมไม่ใช่แบบนี้ถ้าย้อนดูสมัยที่เริ่มดูสภาการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัย ทุกแห่งในกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเริ่มออกสู่ต่างจังหวัดในลักษณะมหาวิทยาลัยภูมิภาค เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2504 คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

“

และที่สำคัญคือเรื่องสหกิจศึกษา เป็นเรื่องก็ศาสตร์อาจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช เมื่อครั้งท่านเป็นอาจารย์ และเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหิดล ได้เน้นการปฏิบัติเพื่อนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์

”

และทยอยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้วที่ประเทศไทยมีในมหาวิทยาลัยต่างจังหวัด เพราะฉะนั้นเรื่องข้อความเสมอภาคยังคงเป็นปัญหาที่จะต้องดูแลแก้ไข ถ้าเราจะมุ่งประสงค์ให้โอกาสอุดมศึกษาให้คนไทย ได้เข้าถึงมากกว่านี้ เพื่อประโยชน์ของการจะมีกำลังคนเพื่อการพัฒนาประเทศ เราจะต้องมีมาตรการที่ส่งเสริมสนับสนุนตัวคนที่จะให้เข้าถึง เราจะสนับสนุนแต่เพียงระบบไม่ได้ ซึ่งไม่พอ แม้จะมีกองทุนต่าง ๆ ทั้งให้เปล่าและให้กู้ยืมแต่ก็ยังไม่เพียงพอและทั่วถึง

2. เป็นปัญหาที่หนักหน่วงมาก โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์คือวิกฤติเรื่อง **คุณภาพ (QUALITY)** ไม่ว่าจะใครประเมิน รวมทั้งที่เราประเมินเองคือ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ชัดเจนว่าคุณภาพของอุดมศึกษาไทยที่สะท้อนออกมาในด้านคุณภาพบัณฑิต คุณภาพของผลงานวิชาการ ประเทศไทยยังแข่งขันไม่ได้ และยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เพราะฉะนั้นเรื่องของคุณภาพขณะนี้ เป็นโจทย์หลักของการอุดมศึกษา ซึ่งต้องมีความพยายามกันอีกมาก สหกิจศึกษาเป็นความพยายามหนึ่ง และไม่ใช่ความพยายามเดียวที่จะช่วยเสริมในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิต

3. ประสิทธิภาพ (EFFICIENCY) มองเป็น 2 มิติ

3.1 ประสิทธิภาพภายนอก (EXTERNAL)

มองว่ามหาวิทยาลัยตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีแล้วแค่ไหน ถ้าไปถามผู้ที่เขาต้องการใช้บัณฑิต เขาจะบอกว่าเรายังผลิตบัณฑิตไม่พอในหลาย ๆ สาขา คุณภาพบัณฑิตยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะฉะนั้นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ถ้ามองเชิงประสิทธิภาพภายนอกในเรื่องของความตอบสนองยังเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาอีกมาก แต่ปัญหาที่เห็นยวรั้งให้มหาวิทยาลัยของเราไปได้ช้า พัฒนาได้ไม่เร็ว กลายเป็นปัญหาประสิทธิภาพภายใน

3.2 ประสิทธิภาพภายใน (INTERNAL)

ถ้าเมื่อใดก็ตามที่มหาวิทยาลัยไม่อิสระ ไม่มีเสรีภาพทางวิชาการ มหาวิทยาลัยไม่คล่องตัว และถูกเนี่ยวรั้งโดยระบบราชการ ซึ่งค่อนข้างจะมีขั้นตอนมาก กฎระเบียบผูกมัดรัดตัว มหาวิทยาลัยจะเหมือนกันกับส่วนราชการทั้งหลายที่เวลาพูดถึงส่วนราชการ ก็จะนึกถึงเรื่องความไม่คล่องตัว ความไม่ยืดหยุ่น มหาวิทยาลัยเราถือกำเนิดโดยเลือกที่จะอยู่ในระบบราชการ ก็สะสมปัญหาเรื่องนี้

มานาน ถึงได้มีความเคลื่อนไหว ซึ่งผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่ในห้องประชุมแห่งนี้ หลายท่านเป็นผู้บุกเบิก ผมเป็นคลื่นลูกใหม่ของสมัยนั้น มาร่วมขบวนการนี้หลังจากที่ท่านเริ่มคิดกันมา 3-4 ปี ก็คือเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพใน เพื่อจะให้มหาวิทยาลัยคล่องตัว เป็นอิสระ บรรลุความเป็นเลิศได้เร็ว แต่ยังมีปัญหาเพราะเริ่มแรกดูว่าจะเข้าใจกันดี ทำไปทำมากลายเป็นจำเลยสังคมไปแล้ว ในเวลาที่พูดถึงมหาวิทยาลัยในกำกับ เพราะกลายเป็นเรื่องหวาดวิตก เช่นมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วค่าเล่าเรียนจะแพงขึ้นหรือไม่? จะทำให้คนจนไม่ได้เรียนหรือไม่? การถ่วงดุลอำนาจจะเป็นอย่างไร? อิสระเสรีที่ไม่ทำอะไรก็อยู่ได้จะหายไปด้วยหรือไม่? เพราะฉะนั้นอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นข้อที่จะต้องทำความเข้าใจ ส่วนของมหาวิทยาลัยที่ออกนอกระบบไปแล้ว 4 แห่ง เขาไม่ต้องมาอธิบายเรื่องเหล่านี้แล้ว เขาเดินหน้าอย่างเดียว และปัญหาที่ร้องเรียนกันอยู่ทุกวันนี้ไม่ใช่มหาวิทยาลัยในกำกับ 4 แห่ง ซึ่งรวมมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของสงฆ์อีก 2 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง ซึ่งก็ไม่มีเห็นมีปรากฏการณ์ที่น่ากลัวเหล่านั้นเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยทั้ง 6 แห่งที่ออกนอกระบบแล้ว มีของจริงอยู่ในสังคมแล้ว ไม่ใช่เป็นของสมมติ แต่ขณะนี้เราเชื่อสมมติ เราไม่ค่อยเชื่อของจริง อย่างไรก็ตามเราต้องยอมรับว่าถ้าเราแก้ปัญหาไม่ได้ การจะหวังให้มหาวิทยาลัยบรรลุความเป็นเลิศ กระทำภารกิจได้ดีทุกด้านและตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งเป็นประสิทธิภาพภายนอก คงทำได้จำกัดไม่ใช่ทำไม่ได้ และคงจะเป็นระบบถาฐีเลี้ยงเต่าไปอีกนาน ผมว่าถ้าจะใช้คำ **“ถาฐีเลี้ยงเต่า”** ต้องใช้กับมหาวิทยาลัยไม่ใช่ใช้กับรัฐบาล

“

ผมเป็นคนสิ้นลูกใหม่ของสมัยนั้น
มาร่วมขบวนการนี้หลังจากที่ท่าน
เริ่มคิดกันมา 3-4 ปี ก็คือเรื่อง
มหาวิทยาลัยในกำกับ ซึ่งเป็นความ
พยายามที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพใน
เพื่อจะให้มหาวิทยาลัยคล่องตัว
เป็นอิสระ บรรลุความเป็นเลิศได้เร็ว

”

4. ความเป็นสากล (INTERNATIONALIZATION, GLOBALIZATION) เรา รู้สึกได้ทันทีว่าเมื่อโลกาภิวัตน์มา ผลกระทบทำให้เราจะต้องหันมามองว่าอุดมศึกษาไทยมีความเป็นสากลในแง่ของมาตรฐาน การเรียน การสอน และการตอบสนอง (ไม่ใช่แต่เพียงประเทศไทย แต่เป็นการตอบสนองต่อประชาคมโลก) เพราะเป็นไปไม่ได้ที่เราจะอยู่ตามลำพังต่อไปในโลกที่ไร้พรมแดน และมหาวิทยาลัยของเรานั้นอยู่ในโลกที่ยังไม่เป็นโลกาภิวัตน์ เรื่องของการที่จะต้องมีลักษณะเป็นนานาชาติเป็นสากล ก็มีมาหลายสิบปี แม้แต่ช่วงที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษน จาติกวณิช เป็นอธิการบดี ก็ยกย่องว่าท่านเป็นคนที่เปิดมหาวิทยาลัยมหิดลไปสู่นานาชาติ ให้คนมาเรียนปริญญาโท ปริญญาเอก มีการไปติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ เริ่มจะเกิดความร่วมมือ ความจำเป็นมีมาโดยธรรมชาติของมหาวิทยาลัย เพราะคำว่า “university” ในความหมายหนึ่ง จะคล้ายๆ กับ “universality” ก็คือความเป็นสากล ความเป็นนานาชาติ ถ้าถือว่าความเป็นสากล เป็นธรรมชาติ มหาวิทยาลัยยุคนี้จะต้องทำให้เป็นสากลมากขึ้น เราถึงได้เริ่มพูดกัน แต่ไม่ทิ้งความเป็นไทย ว่าขณะนี้คงต้องคิดถึงเรื่องความเป็น World Class University เวลาใครเขาจัดอันดับเราไม่สนใจเราก็ต้องสนใจว่าเขาจัดเราไว้ อันดับไหน ถ้าไม่ติด 1 ใน 500 ก็บอก เอ๊ะ! แปลก พอมีมหาวิทยาลัยติดอันดับ 1 ใน 200 ก็บอก เออ! ทำท่าจะดีขึ้น เพราะฉะนั้นลักษณะที่มากับความเป็นสากลและจะต้องมองมหาวิทยาลัยในมิติใหม่ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง World Class เป็นเรื่องที่มีแต่มหาวิทยาลัยมหิดลเอง ก็อาจจะอยู่แนวหน้าของการจะก้าวไปสู่การเป็น World Class สรุปว่าจากวิกฤติที่เราต้องฝ่า 4 ประการ ที่กล่าวมานี้ เป็นความสำคัญของการอุดมศึกษาไทย

ความสำคัญของอุดมศึกษา

อุดมศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ สร้างขีดความสามารถในการพัฒนาและการแข่งขัน โดยต้องเน้นบทบาทของการสร้างความรู้ควบคู่ไปกับการสร้างคนด้วย อันนี้เป็นความสำคัญ แต่เนื่องจากสหกิจศึกษาจะพูดเฉพาะเจาะจงไปในเรื่องของคุณภาพคน โดยผมจะไม่แตะต้องเรื่องของคุณภาพความรู้ การสร้างองค์ความรู้ ซึ่งสังคมปัจจุบันเป็นสังคมฐานความรู้

คุณภาพกำลังคนเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาได้ และแข่งขันได้ คงจำได้ว่าประเทศไทย มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันคือฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 เมื่อรัฐบาลจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 สมัยนั้น ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นเลขาธิการ มีการทบทวนครั้งใหญ่ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ที่ทำมาแล้วเป็นเวลา 35 ปี บรรลุอะไรบ้าง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ตั้งประเด็นประเมินง่าย ๆ 3 ข้อ คือ ข้อ 1) เศรษฐกิจดีหรือไม่ ประเมินเสร็จเศรษฐกิจตกพอดี เพราะประเมินกันในปี 2538-2539 แล้วมาล้มในปี 2540 ข้อ 2) ถามว่าสังคมมีปัญหาหรือไม่ คำตอบคือมีปัญหา มากขึ้นในช่วง 35 ปี ที่พัฒนามา ไม่น้อยเลย ไม่ว่าจะ เป็นยาเสพติด อาชญากรรม รวมทั้งคุณภาพของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เสื่อมทรามลง คุณภาพชีวิตที่แย่ลง ถามปัญหาสุดท้าย ข้อ 3) ที่ว่าทำมาทั้งหมด 35 ปี พัฒนา ยั่งยืนหรือไม่ เพราะว่าถ้าทำการพัฒนาแล้วไม่ยั่งยืน ก็เหมือนกับไม่ได้ทำ คำตอบทั้ง 3 ข้อ คือเศรษฐกิจยังไม่ดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน คราวนี้ก็แสวงหาคำตอบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ฉบับที่ 9 และต่อเนื่องมาถึงฉบับที่ 10 แล้ว เราจะต้องมานั่งอะไรถึงจะทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาตินั้น ได้เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหาน้อยลง และการพัฒนายั่งยืน ในที่สุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นแผนแรกที่ประกาศว่าต้องเปลี่ยน แนวที่เคยยึดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วัดกันด้วย GDP วัดกันด้วยความเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ก็เลยบอกว่าต่อไปนี้ การพัฒนา จะต้องยึดคนเป็นศูนย์กลาง พวกเราชาวการศึกษาก็ หัวใจพองโต ว่าเขายึดคนเป็นสำคัญ คราวนี้เรื่องที่เขา การศึกษาเป็นตัวตามน่าจะเป็นตัวตั้งเสียที เพราะคนสำคัญ การศึกษาก็ต้องทำให้คนมีคุณภาพที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนาทั้งปวง เพราะถือว่าการพัฒนาทั้งหลายคนคิด คนก็เป็นคนทำ คนก็เป็นคนรับผล ก็เน้นเรื่องคนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการ พัฒนาคน โดยฝากความหวังไว้ว่า ถ้าพัฒนาคนให้ดีมี คุณภาพในปริมาณที่มากพอแล้วจะเป็นปัจจัยของการ พัฒนาทั้งปวงและการพัฒนาที่ยั่งยืนก็จะเกิดปัญหาสังคม จะลดลง ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2549 ก็ยังยึดคนเป็นศูนย์กลางแผนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นคน เป็นศูนย์กลาง เน้นการอยู่ดีมีสุขร่วมกัน บางคนใช้คำว่า “อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และจากสาระ ที่ทรงบรรยายของเจ้าชายจิกมี จากประเทศภูฏาน ที่มหาวิทยาลัยรังสิต สรุปได้ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 “เป็นโชคดีของคนไทย เยวชนไทย ถ้าอยากจะทำ ตัวอย่างที่จะทำตามไม่ต้องไปหาที่ไหน เพราะสังคมไทยมี พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นตัวอย่างได้อย่างดี” ประการที่ 2 ทรงกล่าวว่า “ประเทศภูฏานเป็นประเทศเล็ก ๆ เป็น ประเทศกำลังพัฒนา ถ้าจะใช้แนวทางการพัฒนาแบบ ประเทศตะวันตกที่วัดความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็น GDP คงไม่ใช่แนวทางการพัฒนาที่ประเทศภูฏาน พระองค์ท่าน

“

เพราะคนสำคัญ การศึกษาก็ต้องทำให้คนมีคุณภาพ
ที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนาทั้งปวง

”

ก็เสนอน่าจะใช้ “ดัชนีความสุข” ถ้าเมื่อไหร่มีดัชนีว่าคน
พสกนิกรของท่าน มีความสุข ซึ่งความสุขกับความร่ำรวย
อาจจะไม่ใช่เรื่องเดียวกัน สังคมไทยทุนนิยมมาก ไปคิด
ว่าความรวยคือความสุข แต่ในข้อเท็จจริง รวยด้วยมีสุขด้วย
ก็ดี แต่ไม่รวยก็อาจจะมีความสุขได้ คนรวยอาจจะไม่ค่อย
มีความสุข เพราะฉะนั้นตรงนี้คือจุดที่ผมคิดว่าสำคัญ
และตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8
เป็นต้นมารัฐบาลเน้นคุณภาพกำลังคน และยังเน้นต่อ
เนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ถามว่าสิบกว่าปีมานี้ คุณภาพกำลัง
คนของประเทศไทยดีขึ้นหรือไม่ จะเป็นปัจจัยหลักของ
การพัฒนาและแข่งขันได้ เพราะโลกยุคนี้มีการแข่งขันสูง
และยุทธศาสตร์นี้เจ้าภาพหลักก็จะกลายเป็นอุดมศึกษา
ร่วมกันกับอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการผลิตกำลังคนเข้าไป
ป้อนระบบการผลิต และระบบบริการของประเทศ

การผลิตบัณฑิตตามความต้องการของตลาด
แรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ได้รับการเน้นให้
เห็นถึงความสำคัญ จนกระทั่งพวกเรารู้สึกว่ามันมากไป
หรือไม่ เพราะขณะนี้ในเรื่องการผลิตบัณฑิตและผลิต
กำลังคนระดับอาชีววะและอุดมศึกษา กล่าวได้เลยว่า
จะถูกแรงกดดันและแรงผลักดันจากตลาดมากกว่าทุกยุค
เป็นลักษณะ market driven ผมมารับตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประมาณ 5 เดือน บุคคล
ที่ผมพบผมเป็นประจำ กลายเป็นสภาอุตสาหกรรม กลายเป็น
นักธุรกิจมากระตุ้นว่าระบบการศึกษาไม่ตอบสนอง
ความต้องการของเขา มันมีการผสมผสานในระหว่าง
ความต้องการกับการผลิต ถึงขนาดที่สภาอุตสาหกรรม
เสนอมารับ 5-6 ข้อ รวมถึงการจะติดดาวให้มหาวิทยาลัย
เพราะเขาบอกว่ามหาวิทยาลัยผลิตไปแล้ว เขาเป็นคนใช้
บัณฑิต คราวนี้เขาจะเป็นติดดาวให้บ้าง ว่าถ้าเขาได้
บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยไหน ประเภท 5 ดาว หมายถึง
พอใจมาก 3 ดาว หมายถึง พอไปได้ เหมือนระดับของโรงแรม
เพราะฉะนั้นลักษณะอย่างนี้เป็นเหมือนแรงผลักดันที่มา
กับยุคโลกาภิวัตน์ที่ตลาดมาผลักดันเรา

เสียงสะท้อนจากตลาดแรงงานเกี่ยวกับคุณภาพ
บัณฑิตไทย เป็นอย่างไร ผมทำงานต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัย
อยู่ทบวงมหาวิทยาลัย ปัจจุบันยังสนใจเรื่องนี้อยู่ สิบกว่า
ปีที่ผ่านมา ก็จะสะท้อนปัญหาต่อไป

- ทฤษฎีจัด ปฏิบัติไม่ได้
- มีความรู้ไม่สู้งาน ขณะนี้เด็กสมัยใหม่มีความรู้แต่ไม่สู้งาน เปลี่ยนงานบ่อย เข้าไปทำงานแล้วมีเจือใจมากจนไม่ยอมรับ

- **อ่อนภาษาอังกฤษ** เพราะโลกยุคนี้เป็นยุคที่ใช้ภาษาในการติดต่อกันสูง และภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาสากลไปแล้ว เขาบอกกันว่าบัณฑิตไทยอ่อนภาษาอังกฤษ ถึงได้มีการให้เงินเดือนบัณฑิตไทยที่เก่งภาษาอังกฤษสูงกว่า เช่น วิศวกรที่ภาษาอังกฤษดีกว่าจะได้เงินเดือนดีกว่าวิศวกรที่มีภาษาอังกฤษที่ใช้ไม่ได้ เพราะความคัญของการลงทุนข้ามประเทศ ของการที่มีบริษัทข้ามชาติ ของการที่ต้องส่งบัณฑิตไทยไปปฏิบัติงานในประเทศที่คนไทยไปลงทุน ลักษณะนี้ทำให้ข้อพิจารณาเรื่องของภาษาอังกฤษ กลายเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญของตลาด

“

เรามีคำสกรณณ์ถอดคำมาจาก CO-OPERATIVES เราจะเรียกว่า เป็นสกรณณ์ศึกษาคงไม่ได้ เพราะจะคิดว่าไปศึกษาวิชาสกรณณ์ พวกก็บอกว่านี่ เป็นกิจที่ทำร่วมกันระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ แล้วเกิดการ เรียนรู้ เรียก “สหกิจ” ก็แล้วกัน

”

- **ต้องฝึกอบรมเพิ่มเติม** จึงจะทำงานได้ ที่สำคัญจะบ่นว่าจบแล้วใช้งานไม่ได้ เขาต้องมาเสียเงินเสียเวลาจ้าง และเสียเวลาส่งไปฝึกอบรมอีก 3-6 เดือน ถึงจะทำงานได้ ตลาดเขาบอกอย่างนี้ต้องแก้ไข เมื่อสะท้อนอย่างนี้ถามว่า จะแก้ไขอย่างไร ตอนที่ผมได้รับมอบหมายให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีและคนที่จบการศึกษา ก็จะเป็นทางสาขา วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานเขาจะวัดกันที่การปฏิบัติเราก็ไปดูงานกันทั่วโลกว่าเราจะแก้ไขปัญหาค่าที่สะท้อน 3-4 ประการนั้น ได้อย่างไร

พบว่าเขาได้มีการจัดสิ่งทีเรียกว่า **สหกิจศึกษา (CO-OPERATIVE EDUCATION)** มานานแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เยอรมัน มีการจัดกันทั่วโลก ประเทศทางตะวันออกไม่ค่อยมี ประเทศญี่ปุ่นยังไม่ได้จัด ประเทศไทยจัดแต่ไม่ได้ใช้ชื่อนี้ และจริง ๆ แล้วยังไม่ได้จัดเป็นระบบอย่างที่เขาจัดก็ลอง นำเรื่องนี้ใช้ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นแห่งแรก ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ นำใส่เข้าไปในหลักสูตร โดย กำหนดตั้งแต่ต้นแล้วว่า สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ หลักสูตรปริญญาตรี กำหนดค่าน้ำหนัก 12 หน่วยกิต ต้องออกไปปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการเต็มเวลา ไม่กลับมหาวิทยาลัยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 เดือน ซึ่งในประเทศแคนาดา กำหนด 8 เดือน ส่วนมากเขาไม่ทำกัน ลั้น ๆ ระยะเวลา 4 เดือน เป็นขั้นต่ำสุดแล้ว นี่คือ **แนวทางการจัดระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนกับการปฏิบัติงาน** ซึ่งยุคนี้ใช้คำว่า “**WORK INTEGRATED LEARNING**” คือ การบูรณาการระหว่างการเรียนรู้กับการทำงาน โดยถือว่าการทำงานถ้าจัดประสบการณ์นั้นให้ดี จะเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและมีความหมาย ในระบบนี้ จะไม่มีคำว่า “**ฝึกงาน**” ถือว่า “**ไปทำงาน**” ปัญหา

จึงเกิดขึ้น ทางสารสื่อสารว่าจะเรียกภาษาไทยว่าอะไร ผมเอง เป็นคนบัญญัติศัพท์นี้เพื่อจะให้มีชื่อเรียกขาน และผมไม่ชอบเรียกชื่ออะไรเป็นฝรั่ง และคนที่ชอบลอกเรียนแบบฝรั่ง ก็เรียกชื่อเป็นฝรั่ง ก็ทั้งหมด ICL SML CEO เตี้ยวนี่ก็ต้องเลิก เพราะหากำไทยยังไม่ได้เลย แล้วมาอยู่ในประเทศไทยได้อย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้ ผมก็เอาง่าย ๆ นาน ๆ ได้ใช้วิชาอักษรศาสตร์ครั้งแรกเรียนกับคุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ว่าถ้าให้พูดตามใจผม ผมอยากจะพูดเรื่อง “ภาษาพาสาธ” เพราะขณะนี้มีคนนำภาษาไทยไปใช้แล้วสื่อสารสื่อความในลักษณะที่บรรพชน่าฟังกันง่ายมาก อันเนื่องมาจากการใช้ภาษา ก็ขออนุญาตเขาบอกว่า เรามีคำสหกรณ์ถอดคำมาจาก CO-OPERATIVES เราจะเรียกว่า เป็นสหกรณ์ศึกษาคงไม่ได้ เพราะจะคิดจะไปศึกษาวิชาสหกรณ์ ผมก็บอกว่าเป็นกิจที่ทำร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ แล้วเกิดการเรียนรู้ เรียก “สหกิจ” ก็แล้วกัน ก็เลยเรียก “สหกิจศึกษา” โดยถอดความมาจาก CO-OPERATIVE EDUCATION ในที่สุดจับติดแล้ว เพราะรัฐบาลที่แล้วได้ยกขึ้นเป็นนโยบาย รัฐบาลนำคำนี้มาใช้ ขณะนี้ถือว่า จะเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ไม่ทราบ มันก็คือสหกิจศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางการจัดระบบการศึกษาผสมผสาน การเรียนกับการปฏิบัติงาน ในลักษณะที่เป็น WORK INTEGRATED LEARNING ข้อพิจารณาในการจัดสหกิจศึกษาประกอบด้วย

1. มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเน้นความรู้ภาคทฤษฎี และการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ

2. การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ในสาขาวิชาการ และวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ประกอบด้วย

- 2.1 การเรียนในภาคทฤษฎีในห้องเรียน
- 2.2 การเรียนภาคปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ
- 2.3 การฝึกปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน (Basic Training) ในสถานศึกษา
- 2.4 การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ (Professional Training) ในสถานประกอบการ

ซึ่งเรื่องนี้ชาวมหาวิทยาลัยมหิดลเข้าใจดีมาก เพราะในสาขาที่สอนในมหาวิทยาลัยมหิดล ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ พยาบาล จะต้องทำอย่างนี้อยู่แล้วเพียงแต่ท่านไม่ได้เรียก สหกิจศึกษา และมีบางลักษณะที่ยังไม่ได้ทำเต็มที่เหมือนกับสหกิจศึกษาเท่านั้นเอง แต่ว่าจริง ๆ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นแหล่งที่ทำเรื่องนี้ และเพราะวิชาชีพหลายแขนง จำเป็นต้องทำในลักษณะที่ต้องไปนำประสบการณ์จากสถานประกอบการ เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น แต่ในสาขาอื่น เขาไม่มีอย่างนี้ เมื่อผมเรียนอักษรศาสตร์จะไปหาอาชีพในตลาดก็ต้องเกี่ยว เพราะว่าถ้าอักษรศาสตร์เอง เอาแต่เรียนแค่ 2.1 หรือ 2.2 ไม่มีใครจ้างแน่ ในสมัยนี้

3. การจัดการศึกษาผสมผสานการเรียนและการปฏิบัติงาน จัดได้หลากหลาย ไม่ใช่รูปแบบเดียว อาทิ

- 3.1 ฝึกงานในสถานประกอบการ เป็นระยะเวลาสั้น ๆ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ไม่นับหน่วยกิต หรือนับหน่วยกิตก็มี

3.2 ปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการเป็นเวลาตามระยะเวลาที่กำหนด โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ก็มีทั้งนับหน่วยกิตและไม่นับหน่วยกิต เช่น สาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยว ก็ทำมานานแล้ว ที่กำหนดว่าสาขาการโรงแรมจะต้องไปปฏิบัติงานในโรงแรมเท่านั้นเท่านี้ชั่วโมง เพียงแต่ว่าเป็นการฝึก และหลายแห่งเขาไม่นับหน่วยกิต บางแห่งก็นับหน่วยกิต

4. ปัญหาในการจัดระบบการศึกษาผสมผสาน การเรียนและการปฏิบัติงาน

ปัญหาในการจัดระบบการศึกษาผสมผสาน การเรียนและการปฏิบัติงานมีปัญหาอะไร เมืองไทยทำมานานแล้ว และผมก็ใช้คำย่อ ๆ ง่าย ๆ ว่าที่ทำมา ฝึกงาน บ้าง ดูงานบ้าง ดมงานบ้าง คือไม่ได้ทำอะไรในลักษณะที่เป็นงาน คือ

4.1 หาสถานประกอบการที่พร้อมและเหมาะสม ได้ไม่เพียงพอหายาก ที่เขาพร้อมจะร่วมมือ เขาบอกว่า เป็นการะ

4.2 ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกไม่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ส่งไปแล้วให้ไปเย็บกระดาษ ให้ไปยกน้ำร้อน น้ำชา คือไม่ได้ทำงานตรงกับสาขาที่เรียน

4.3 ระยะเวลาที่ฝึกสั้นไป ส่วนมากจะไป ตะลุมบอนกันอยู่ภาคฤดูร้อน เพราะเหตุว่าในภาคเรียน ปกติไปไม่ได้ต้องเรียน ก็ไปจัดกันอยู่ในภาคฤดูร้อน และภาคฤดูร้อนนี้ทางบริษัทห้างร้านเขาก็ลดระดับการทำงานอยู่ แล้ว ก็กลายเป็นภาระด้วยกันทุกฝ่ายและก็ไม่ค่อยได้ผล

4.4 ขาดการประเมินผลที่เป็นระบบและได้มาตรฐาน

5. สหกิจศึกษาคืออะไร ผมนิยามสั้น ๆ ว่า “เป็นระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอน ในสถานศึกษา สลับกับการไปปฏิบัติงานจริง ณ สถานประกอบการอย่างมีระบบด้วยความร่วมมือจากสถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยกขึ้นมาเป็นระบบให้ค่าน้ำหนักในหลักสูตร โดยให้มีค่าหน่วยกิต ให้อาจารย์ถือเป็นการงานเหมือนสอนหนังสือ ระยะเวลาต้องนานพอ ส่วนมากต้องไม่น้อยกว่า 4 เดือน และต้องมีการประเมินผล”

6. หลักการและเหตุผล คือ การเรียนในห้องเรียน สนับสนุนด้วยการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เราเชื่อว่า จะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

7. วัตถุประสงค์ คือ

1) เพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการ และวิชาชีพและการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษา ในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงานจึงไม่ใช่คำว่า “การฝึกงาน” แต่ใช้คำว่า “ปฏิบัติงาน”

2) เพื่อเปิดโอกาสให้สถานประกอบการทั้งภาคเอกชนและภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ไม่ใช่มานั่งบ่นอย่างเดียว เมื่อท่านอยากได้บัณฑิตที่ดีท่านก็ต้องมาช่วยผลิต ประสบการณ์ที่ท่านให้ท่านก็ต้องจริงจัง มิฉะนั้นท่านก็จะได้แต่บ่น และต่อว่า

3) เพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัยได้มาตรฐาน และตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ระบบแบบนี้ช่วยให้ได้ผลสะท้อนกลับ (feedback) มีปฏิสัมพันธ์ นำมาเป็นปัจจัยนำเข้า (input) ส่วนหนึ่งของการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

4) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการและมหาวิทยาลัยผ่านนักศึกษาผู้ไปปฏิบัติงานสหกิจศึกษาและคณาจารย์ที่ไปนิเทศงาน ปรากฏว่าประสพการณ์ของผมตรงนี้ได้ประโยชน์มาก มหาวิทยาลัยกับสถานประกอบการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ไม่เคยพบกัน แต่พอทำอย่างนี้ โครงการที่ฝ่ายสถานประกอบการต้องการให้ทำก็มีตามเข้ามาเรื่อยๆ โครงการวิจัยก็มี เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สอนวิศวะไฟฟ้า มีวิศวกรไฟฟ้าไปปฏิบัติงานเป็นที่พอใจ บริษัทขอให้ช่วยทำโครงการประหยัดไฟฟ้า เราก็ได้งานมา เพราะฉะนั้นส่วนทำให้เกิดความร่วมมือผ่านเด็ก ผ่านครู ตรงนี้สำคัญมากและที่สำคัญมากที่สุด ที่ทำให้อาจารย์ลงจากหอคอยงาช้างเข้าสู่สนามจริงเสียที เพราะมีฉะนั้นท่านก็จะเพลิดเพลินอยู่ในหอคอยของท่าน ซึ่งก็เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

8. หลักสูตรและกระบวนการสหกิจศึกษา ถ้าจะทำให้เป็นระบบ

8.1 เป็นส่วนหนึ่งของระดับปริญญา กำหนดระยะเวลาปฏิบัติงานเต็มเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งภาคการศึกษา (4 เดือน)

8.2 กำหนดภาคการศึกษาสหกิจศึกษา จัดภาคการศึกษาสหกิจศึกษาให้กระจายตลอดทั้งปีก็ได้ เพื่อให้สถานประกอบการได้ใช้ประโยชน์จากแรงงานนักศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

8.3 การเสนองานให้แก่นักศึกษา สถานประกอบการจะให้รายละเอียดเหมือนกับประกาศรับสมัครงาน ลักษณะงานที่ต้องการให้นักศึกษาปฏิบัติ และค่าตอบแทนล่วงหน้าประมาณ 1 ภาคการศึกษา

8.4 การคัดเลือกนักศึกษา นักศึกษาจะเลือกสมัครงานตามความสนใจโดยเลือกสถานประกอบการได้ตามจำนวนที่กำหนด เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

จะให้นักศึกษาเลือกสถานประกอบการ 3 แห่ง โดยมหาวิทยาลัยส่งใบสมัครให้สถานประกอบการคัดเลือกสถานประกอบการจะมาทำการสัมภาษณ์นักศึกษา จากนั้นสถานประกอบการจะแจ้งลำดับการคัดเลือกนักศึกษา และมหาวิทยาลัยจะจัดคู่สถานประกอบการและนักศึกษาจนเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นจะเป็นการเลือกงานเลือกคน และกระบวนการนี้ไม่ใช่กระบวนการคลุมถุงชน เป็นกระบวนการที่ทั้งสองฝ่ายต้องมาตกลงกัน

8.5 คำตอบแทน โดยปกตินักศึกษาสหกิจศึกษาเป็นเสมือนพนักงานชั่วคราวของสถานประกอบการ เช่น ไปทำงาน 4 เดือน ก็ได้รับค่าตอบแทนตามจำนวนที่สถานประกอบการกำหนด แต่เราขอร้องว่อย่าให้ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ นักศึกษายังไม่จบ หรือถ้าจะไม่ให้ค่าตอบแทนเป็นเงิน เช่น ให้เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ ฯลฯ ก็จะต้องให้อยู่ได้ เพราะเราถือว่าเป็นเสมือนการจ้างชั่วคราวทำไมเราต้องถือตรงนี้ เพราะต้องการให้บริษัทมีความรู้สึกว่าเป็นพนักงานคนหนึ่งของเขา เขาต้องดูแล เอาใจใส่ของฟรี คือของไม่ดี ถ้าต้องเสียเงินเขาก็ต้องดูแลเอาใจใส่ แต่ไม่ใช่เงื่อนไขที่จะต้องมาต่อรอง เหมือนกับเงินเดือนเพียงแต่ให้อยู่ได้ เพราะนักศึกษาจะต้องไปไม่ว่าหน่วยงานหรือโรงงานอยู่ที่ไหน

8.6 การเตรียมตัวนักศึกษาก่อนการปฏิบัติงาน มหาวิทยาลัยจะจัดอบรมปฐมนิเทศโดยให้ความรู้เกี่ยวกับสถานประกอบการ การเลือกงาน การเขียนใบสมัคร การเขียนประวัติส่วนตัว การสัมภาษณ์ และการเขียนรายงานวิชาการ ส่วนนี้ถือเป็นการพัฒนาอาชีพ (career development) คือเป็นการเตรียมนักศึกษาเข้าสู่งานนักศึกษาที่ผ่านสหกิจศึกษาเหล่านี้จะสมัครงานเก่งมาก เพราะได้เตรียมตัวนักศึกษา และทดลองการสมัครงาน ตั้งแต่ตอนที่ยังไม่จบการศึกษา

8.7 การนิเทศงาน จะมีอาจารย์ที่ปรึกษา สหกิจศึกษาไปนิเทศงานนักศึกษาแต่ละคน ในระหว่าง การปฏิบัติงาน ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง หัวหน้างานของ สถานประกอบการจะตรวจงานของนักศึกษาและ ประเมินผลการปฏิบัติงานส่งให้มหาวิทยาลัย

8.8 กิจกรรมภายหลังการปฏิบัติงาน นักศึกษา ส่งรายงานเข้ารับการสัมภาษณ์ และร่วมสัมมนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักศึกษา และร่วมกับ อาจารย์ที่ปรึกษาสหกิจศึกษา คือกลับมาแล้วต้องนำ ประสบการณ์นี้เขียนเป็นรายงาน และนำมาสัมมนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินได้หรือตก

8.9 การประเมินผล ประกอบด้วย

- 1) การเข้ารับการอบรมครบถ้วนตามที่ กำหนดหรือไม่
- 2) การประเมินผลจากหัวหน้างานเป็น อย่างไร
- 3) การเข้ารับการสัมภาษณ์หลังการ ปฏิบัติงานเป็นอย่างไร
- 4) การเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
- 5) การประเมินผลจากอาจารย์ที่ปรึกษา สหกิจศึกษา เพราะฉะนั้นประเมินมากกว่าการสอบแต่ละ วิชาด้วยซ้ำ

9. ใครได้ประโยชน์จากสหกิจศึกษา อันนี้เป็น ผลจากการวิจัยต่อเนื่องมาหลายปี ไม่ใช่ผมพูดเอง

9.1 นักศึกษา

1) ได้ประสบการณ์วิชาชีพตามสาขาวิชาเอก เพราะได้มีการพิจารณางานที่สถานประกอบการเสนอว่า นักศึกษาต้องไปทำเกี่ยวกับสาขาที่เรียนหรือไม่ ถ้าให้ไป เยี่ยมกระดาษ ไปยกน้ำชาเราไม่จัดนักศึกษาให้ เพราะ ฉะนั้นระบบจะคุมตั้งแต่ตอนแรกกว่าสิ่งที่จะต้องไปปฏิบัติ ตรงสาขาที่เรียน

2) มีผลการเรียนในมหาวิทยาลัยดีขึ้น คือ นักศึกษาไปแล้วกลับมาเรียนอีก 1 เทอม เราพบว่านักศึกษา มีผลการเรียนดีขึ้นแสดงว่าสหกิจศึกษาในบรรยากาศ การทำงานช่วยให้เขาจริงจังในการเรียนรู้มากขึ้น เพราะ ช่วงที่ไปฝึกงานเขาไม่ได้เรียน แต่ช่วงที่กลับมาเขาต้องมา เรียนต่อ

3) เกิดการพัฒนาตนเอง มั่นใจในตนเอง มากขึ้น

4) เกิดทักษะการสื่อสารรายงานข้อมูล

5) มีโอกาสได้รับการเสนองานก่อน สำเร็จการศึกษา ส่วนมากนักศึกษาที่เรียนสหกิจศึกษา บริษัทเขาจะจอง เพราะเขาบอกว่าเขาได้เห็นนักศึกษามา ทำงาน 4 เดือน ดีกว่ามานั่งสัมภาษณ์ครึ่งชั่วโมง หรือ 1 ชั่วโมง เพราะฉะนั้นบางทีนักศึกษาเหล่านี้มักจะเล่นตัว เสนองานแล้วยังไม่รับขอพิจารณา ก่อน เพราะเกิดมีความ นิยมที่ให้ค่าจ้างนักศึกษาสหกิจศึกษาสูงกว่านักศึกษา ธรรมดา และโอกาสหางานง่าย

6) เลือกสายงานอาชีพได้ถูกต้อง เพราะ ไปทำงานเป็นการทดสอบ

7) ได้รับค่าตอบแทน

8) เป็นบัณฑิตที่มีศักยภาพในการทำงาน ที่บอกว่าต้องไปฝึกอีก 6 เดือน ก็ไม่ต้องแล้ว ถ้าบริษัทนี้ รับนักศึกษาคนนี้ไปเมื่อจบกลับไปแล้วไม่ต้องฝึกงาน เพิ่มเติม บริษัทก็พอใจ ประหยัดเวลาของการที่ต้องไปฝึก อบรมลงไป 3-4 เดือน

9.2 มหาวิทยาลัยได้อะไร

1) เกิดความร่วมมือทางวิชาการ และ ความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานประกอบการ

2) ได้ข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตร และการเรียนการสอน

3) ที่สำคัญสหกิจศึกษาช่วยให้นักศึกษาลัยได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยใหม่ ตลาดแรงงานไม่รู้จักรัก ไม่เคยสัมผัสมหาวิทยาลัยที่มีบัณฑิตมาก่อน มีศิษย์เก่าซึ่งในแง่ใหม่มหาวิทยาลัยใหม่จะตลาดได้ดีเนื่องจากสหกิจศึกษา เพราะฉะนั้นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตั้งแต่รุ่นแรกมาไม่มีปัญหาเรื่องการไม่ได้งาน เพราะการที่เขาไปสหกิจศึกษาถูกบริษัทเลือกไว้แล้วจำนวนหนึ่ง และเสียงพูดปากต่อปากเพียงแค่นี้บริษัทอื่น ๆ ก็หันมาสนใจคือวิชาการไม่ได้เก่งกว่าที่อื่นแต่มีบางเรื่องที่เก่งกว่า เช่น การสู้งาน บริษัทญี่ปุ่นจะชอบมากบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีการจองตัวล่วงหน้า เพราะญี่ปุ่นชอบเนื่องจากไปตั้งโรงงานอยู่ในนิคมแถว ๆ นั้น มหาวิทยาลัยใหม่ได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงานเร็ว เพราะสหกิจศึกษาช่วย

9.3 สถานประกอบการได้อย่างไร

- 1) มีนักศึกษาช่วยปฏิบัติงานตลอดปี
- 2) ลดการจ้างพนักงานประจำลงได้ ถ้าทำแผนร่วมกัน และรู้ว่าจะมีนักศึกษาออกไปปฏิบัติงาน
- 3) พนักงานประจำจะมีเวลาที่จะทำงานสำคัญได้มากขึ้น
- 4) เป็นวิธีคัดเลือกพนักงานได้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น
- 5) มีโอกาสสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย
- 6) เกิดภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา องค์กรไหนก็ตามบอกว่ารับนักศึกษาสหกิจศึกษาเป็นการช่วยการศึกษา ก็เหมือนการบริจาคเงินให้การศึกษา ภาพพจน์ขององค์กรเกิดขึ้น เพราะการที่ร่วมสหกิจศึกษา

“

สหกิจศึกษาคืออะไร
พบนियามลับ ๆ ว่า “เป็นระบบ
การศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอน
ในสถานศึกษาสลับกับการไปปฏิบัติ
งานจริง ณ สถานประกอบการ

”

สหกิจศึกษาเดิมเป็นทวิภาคี คือทำระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ แต่มาบัดนี้สหกิจศึกษากลายเป็นพหุภาคี ประเทศไทยขณะนี้ก้าวหน้าไปมากในรอบ 10 ปี เราเพิ่งจะนำสหกิจศึกษามาได้ 13 ปี ครั้งแรกคือปี 2533 ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ต่อมารัฐบาลยกขึ้นเป็นนโยบายส่งเสริมให้ทุกแห่งทำ ขณะนี้ดำเนินการมาเป็นเวลา 13-14 ปี

สหกิจศึกษาพัฒนามาเป็นพหุภาคี รัฐบาลมีนโยบายให้ความสนับสนุนสถานศึกษาเข้ามาร่วมมือมากมาย สถานประกอบการยอมรับ ขณะนี้เป็นอย่างนี้แล้ว มีองค์กรเอกชน สมาคมวิชาชีพเกิดขึ้นมารองรับ สภาอุตสาหกรรมร่วมทำ ขึ้นมาตั้งแต่แรก และพอใจมาก ถึงขนาดที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ขอออกไปประกาศนียบัตรพิเศษให้อีก 1 ใบ ในนามสภาอุตสาหกรรม ปัจจุบันต้องแจก 2 ใบ เกิดสมาคมซึ่งผมตั้งมาได้ 5-6 ปี คือสมาคมสหกิจศึกษาประเทศไทย เพราะฉะนั้นขณะนี้สภาอุตสาหกรรมเข้ามาเต็มตัว ภาครัฐก็เข้ามาเต็มตัว สถานประกอบการยอมรับแล้ว ในประเทศไทยปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่ามหาวิทยาลัยที่ประสงค์

จะทำสหกิจศึกษา ถ้าท่านทำเต็มที่ท่านอาจจะต้องไปปรับปรุงหลักสูตรใหม่ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ ในที่สุดวิธีที่ท่านทำไปก่อนก็คือใช้วิธีนำวิชาเลือกจำนวนหนึ่งให้มาเลือกสหกิจศึกษาแทน ซึ่งก็ยังไม่ใช่ระบบสมบูรณ์แบบที่ไม่เหมือนระบบใหม่ อย่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผมวางระบบและออกแบบไว้เรียบร้อยแล้วก่อนเปิดสอน ต้องทำหลักสูตร 3 เทอม หลักสูตร 2 เทอม ทำไม่ได้เต็มที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทำเป็นหลักสูตร 3 เทอม มาตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้จัดสหกิจศึกษาได้ทั้งปี มิฉะนั้นก็ต้องไปจัดสหกิจศึกษาในภาคฤดูร้อน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เวลาไม่พอ ควรกำหนดไว้ตั้งแต่แรกเลยว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร 12 หน่วยกิต กำหนดเลยว่าใช้ระยะเวลา 4 เดือนและมีหน่วยงานที่ทำสหกิจศึกษา โดยเฉพาะใช้หน้าที่ประมาณ 3 คน เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ต้องถือเป็นพันธกิจของสถาบันและถ้าจะทำให้ได้ผลก็จะต้องมีการปรับแต่งเรื่องหลักสูตรและระบบการจัดการศึกษาพอสมควร

สุดท้ายนี้ **ผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา** ที่เป็นผลประเมินที่ผมประมวลจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ทำสหกิจศึกษา ไม่ใช่เฉพาะแต่ให้นักวิจัยอิสระมาประเมินว่า 2 ปีทำไปผลเป็นอย่างไร และก็เสนอมารออยู่ที่รัฐบาลปัจจุบันนี้ว่าจะสนับสนุนต่อหรือไม่ ปรากฏว่ามีจุดเด่นชัดเจนออกมา 3 เรื่อง คือ

1. บัณฑิตสหกิจศึกษาได้งานเร็วกว่าและมากกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา
2. ผู้ประกอบการพอใจคุณภาพบัณฑิตสหกิจศึกษาสูงกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา
3. มหาวิทยาลัยเห็นว่าผู้ที่ผ่านสหกิจศึกษามีวุฒิภาวะความรับผิดชอบและมีวินัยสูงขึ้น ซึ่งสิ่งนี้นักศึกษาเรียนจากสถานประกอบการซึ่งเราให้เขาได้ดีเท่ากับสถานประกอบการให้ไม่ได้

ผมขอกราบเรียนโดยสรุป สหกิจศึกษา คือสิ่งที่ศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช ได้เน้นซึ่งท่านเน้นในเชิงความรู้สู่การปฏิบัติท่านเน้นในรูปที่ไปฝึกภาคสนาม ท่านเน้นโดยจัดเป็นค่าย ซึ่งเป็นวิธีการโดยใช้หลักการเดียวกันกับสหกิจศึกษา เพียงแต่เป็นส่วนของการอาสาสมัครเป็นส่วนที่ยังไม่เข้าไปสู่ระบบของการทำงานในลักษณะที่คล้ายกับสหกิจศึกษาเท่านั้น แต่คุณค่าไม่ได้ต่างกันมากนัก เพราะฉะนั้นที่ผมนำเรื่องนี้มาพูดก็เป็นการยืนยันว่า มหาวิทยาลัยมหิดลจะบอกว่าศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช มีคุณูปการหลายด้านโดยเฉพาะในด้านนี้ยังทันสมัยอยู่ และขณะนี้เราต้องมาสานต่อ สืบต่อด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์กับนักศึกษา เป็นประโยชน์กับมหาวิทยาลัย และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง